

" Het visbestand in de rivier de Schelde anno 2019 "

1. Inleiding

- A) De Boven-Schelde (de Schelde tot Gent) stroomt Vlaanderen binnen te Spiere-Helkijn. Ze sluit aan op de Ringvaart te Gent. De Boven-Schelde is een ten behoeve van de scheepvaart genormaliseerde rivier voorzien van stuwsluizen. Sinds 1990 verbeterde de waterkwaliteit aanzienlijk.
- B) De Zeeschelde is het deel van de Schelde gelegen tussen Gent en de Belgisch-Nederlandse grens. In tegenstelling tot de Boven-Schelde is de Zeeschelde onderhevig aan getijdenwerking. De Boven-Zeeschelde vervoert zoetwater, de Beneden-Zeeschelde brakwater. Door de toenemende conventionele waterzuivering van industrieel en huishoudelijk afval is de organische belasting van de Zeeschelde gedaald. In de natuurlijke situatie zou men zowel in het zoute als het zoete deel van de Schelde meer vissoorten moeten aantreffen dan in het brakwatergebied.

2. Waterkwaliteit

a) Huidige toestand

De gegevens van het jaar 2019 zijn nog niet volledig, waardoor 2018 als de laatste toestand weergegeven wordt. De Schelde in Vlaanderen is ingedeeld in 7 waterlichamen: drie in de Boven-Schelde en vier in de Beneden-Schelde (of Zeeschelde).

De fysisch-chemische kwaliteit van oppervlaktewater wordt volgens de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) ingedeeld in 5 klassen: slecht, ontoereikend, matig, goed en zeer goed.

De fysisch-chemische kwaliteit (als samenvatting van 5 gidsparameters: stikstof, fosfor, geleidbaarheid, zuurstof en pH) van de Boven-Schelde in de periode 2015-2018 is "ontoereikend". De fysisch-chemische kwaliteit van de Beneden-Schelde is "slecht".

b) Toekomst

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) verwacht een geleidelijke verbetering van de waterkwaliteit.

De recente vispassage aan de stuw van Kerkhove en het wegwerken van het vismigratieknelpunt aan het sluisencomplex van Merelbeke (op de grens van Zeeschelde en Boven-Schelde) zullen een positieve impact hebben op de biologische waterkwaliteit van de Boven-Schelde. Ook in de Zeeschelde wordt nog een verbetering van de biologische kwaliteit verwacht, onder meer door de realisatie van nieuwe overstromingsgebieden die in het kader van het Sigmoplan

worden aangelegd, en die een positief effect hebben op de nutriëntenhuishouding en aldus op de ganse voedselketen van de Schelde.

Een verdere verbetering van de fysisch-chemische waterkwaliteit van de Boven-Schelde is vooral afhankelijk van inspanningen in de stroomgebieden van een aantal zijwaterlopen en in de bovenstroomse gebieden in Frankrijk en Wallonië (bijvoorbeeld voor de Grote en de Zwarte Spierebeek). De fysisch-chemische kwaliteit van de Zeeschelde is afhankelijk van de inspanningen die geleverd worden in het Beneden-Scheldebekken zelf (Zeeschelde, Beneden-Durme en Rupel) en in alle andere bekkens waarvan het water finaal geheel of gedeeltelijk naar de Zeeschelde afstroomt: Boven-Schelde, Dender, Dijle en Zenne, Demer en Netes.

In het kader van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027, die tegen eind 2021 door de Vlaamse Regering moeten vastgesteld worden, wordt momenteel onderzocht voor welke waterlichamen een goede watertoestand tegen 2027 haalbaar geacht wordt en voor welke waterlichamen een afwijking moet ingeroepen worden.

Voor de Boven-Schelde en de Zeeschelde wordt op basis van de huidige beschikbare informatie ingeschat dat de goede watertoestand pas na 2027 kan bereikt worden.

3. Afvissingen

Sinds 2013 wordt door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) de visfauna in Vlaamse stromende wateren opgevolgd met het geïntegreerd referentiemeetnet voor zoetwatervissen in Vlaanderen. Dit nieuwe meetnet is de opvolger van het monitoringmeetnet voor de visstand van de Vlaamse oppervlaktewaters dat in 2001 werd opgestart en is volledig afgestemd op de informatienoden van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en van het Natura 2000-netwerk.

De monitoring is gericht op het bepalen van de Ecologische Kwaliteit Ratio (EQR). Het meetnet heeft een bemonsteringsperiodiciteit van 6 jaar. Het meetnet bevat 9 meetpunten op de Boven-Schelde. De locaties zijn weergegeven in Tabel 1.

Het deel van de Zeeschelde behoort tot de overgangswateren. Voor overgangswateren ligt de meetintensiteit veel hoger. De vistechiek is anders (ankerkuil voor pelagische vissen en fuiken voor bentische vissen) en de meetfrequentie is hoger. Er zijn immers drie (seizoenale) afvissingen per meetpunt nodig om de EQR betrouwbaar te schatten. Er wordt ook jaarlijks gevist omdat de dynamiek van een estuarium heel hoog is.

A) Boven-Schelde

a) Afvissingen in 2014 en 2016

Drie van de in het meetnet geselecteerde meetpunten werden in 2014 bemonsterd en zes locaties in 2016. De bemonsteringen gebeurden door middel van elektrovisserij en fuikvisserij.

In 2014 ving het INBO 12 vissoorten. Paling is zowel qua aantallen als biomassa de meest gevangen soort (Tabel 2). In 2016 ving men in totaal 17 vissoorten (Tabel 3). In totaal ving men 1134 stuks met een totale biomassa van 152 kg. Met een aantalspercentage van 48% is ook in deze campagne paling de meest gevangen soort, gevolgd door baars (16%) en blankvoorn (10%). Qua biomassa domineert paling duidelijk met 79%.

Van de in 2010 in Vlaanderen geïntroduceerde exoot zwartbekgrondel worden maar liefst 104 exemplaren gevangen.

De 'grootte' van het visbestand is eerder een onduidelijke variabele. Men kan hier het aantal soorten, de biomassa of het aantal individuen onder verstaan. Internationaal wordt de kwaliteit van een visbestand uitgedrukt onder de vorm van een index, de Ecologische Kwaliteits Ratio (EQR). De EQR scoort op zeven locaties een matige kwaliteit en op twee locaties een ontoereikende kwaliteit .

b) Evolutie tussen 1996 en vandaag

Het INBO volgt de Boven-Schelde sinds 1996.

De Boven-Schelde beviste het INBO in 1996 op 42 locaties. Slechts op eenderde van de locaties werd toen visleven vastgesteld. In totaal ving men toen 12 soorten in zeer geringe aantallen. De Boven-Schelde scoorde over zijn hele traject slecht maar in het traject Pottes-Oudenaarde werd zo goed als geen vis gevangen.

In 2002 stelde men een positieve trend vast op de Boven-Schelde. Toen bemonsterde het INBO de Boven-Schelde op 12 locaties en ving men 19 vissoorten. Op drievierde van de locaties ving men vis. Het besluit was dat de Boven-Schelde, vooral dan het traject Oudenaarde-Gent, zich ten opzichte van 1996 langzaam aan het herstellen was maar dat hier toch ook de index nog overwegend slecht tot ontoereikend scoorde.

In 2006 leek de situatie op de Boven-Schelde te stagneren of zelfs iets achteruit gegaan. Op tweederde van de locaties ving men vis verdeeld over 19 vissoorten. De visdiversiteiten en vangstdensiteiten waren afgenomen. Ook bleef de index overwegend slecht of ontoereikend scoren.

In 2010 zien we een duidelijke verbetering. Er zijn geen visloze locaties en ten opzichte van vorige campagnes zijn de EQR-waarden gestegen en scoorden een overwegende matige kwaliteit.

De vangstdensiteiten in 2013 en 2016 zijn vergelijkbaar met die van 2010. Ook de soortensamenstelling met paling, baars en blankvoorn als dominante soorten is gelijkaardig. Nieuw is de vangst van zwartbekgrondel. In 2014 ving men deze soort nog niet, in 2017 maar liefst 104 exemplaren. Deze exoot werd in Vlaanderen voor het eerst gevangen in 2010 en wist zich massaal over de Vlaamse wateren te verspreiden.

B) Zeeschelde

a) Fuikvisserij

Met de fuiken worden zes locaties bemonsterd (Paardenschor, Antwerpen, Steendorp, Kastel, Appels en Overbeke).

In 2018 ving het INBO in totaal 38 vissoorten in de Zeeschelde (Breine et al., 2019a). Dat zijn zeven vissoorten meer dan in 2017.

In de periode 1995-2018 ving men met dubbele schietfuiken 61 soorten in het estuarium.

Opmerkelijke vaststellingen:

Er zijn geen locaties in de Zeeschelde zonder vis.

Het grootste aantal soorten (25) werd in de mesohaliene zone gevangen (Paardenschor). De relatieve aantallen van de gevangen soorten verschilden sterk per locatie en per seizoen.

b) Vergelijking met vorige jaren

Men vergelijkt de visgemeenschappen in de Zeeschelde op basis van de zone-specifieke estuariene index voor biotische integriteit. (Breine et al., 2010).

Voor 2012 varieerde de EQR-appreciatie in de zoetwaterzone van 'slecht' tot 'matig'. Van 2012 tot 2015 scoort de zoetwaterzone "GEP" of Goed Ecologisch Potentieel. In 2016 en 2017 scoort deze zone echter weer 'matig'. In 2018 scoort deze zone weer "GEP".

De oligohaliene zone scoort beter in 2018 dan in 2017. De ecologische toestand was voor de eerste keer na vele jaren 'matig'. De EQR in de mesohaliene zone is in 2018 hoger dan in 2017 maar we blijven 'matig' scoren.

c) Ankerkuilvisserij

Met de ankerkuil vist het INBO op vier locaties in de Zeeschelde (Doel, Antwerpen, Steendorp en Branst).

In 2018 bemonsterde men driemaal (in april, juli en september) de visgemeenschap op vier locaties langsheen de estuariene gradiënt waarbij men 44 vissoorten ving. Ten opzichte van de vorige campagnes uitgevoerd in de zomer ving men in de zomer van 2018 meer soorten (Breine et al., 2019b). In het voorjaar en najaar van 2017 ving men meer soorten dan in alle andere voorjaar- en najaarcampagnes. Het aantal soorten dat jaarlijks gevangen wordt varieert tussen de 40 en 45. Gewoonlijk vangt men het hoogste aantal soorten in Doel (mesohaliene zone).

d) Ankerkuilresultaten vergelijking met vorige afvissingen

Het gemiddeld aantal gevangen individuen per volume water dat door het net stroomde nam toe van 2012 tot 2014. Dat heeft vooral te maken met de toename van spiering.

In 2015 was het aantal gevangen individuen per m³ water veel lager dan in 2014. Dit was het gevolg van de zeer lage vangstaantallen in het voorjaar.

In 2016 was het gemiddeld aantal gevangen individuen nog lager dan in 2015. Er werden minder spieringen gevangen. Deze dalende trend zette zich ook voort in 2017.

In het voorjaar van 2017 ving men gemiddeld minder individuen dan in 2016. In de zomer waren de vangstaantallen per m³ iets hoger dan in 2016. Ook in het najaar van 2017 waren de vangsten per m³ lager dan in het najaar van vorige campagnes.

In 2018 steeg het aantal individuen gevangen per m³ vooral door de zeer hoge grondel vangsten. In het voorjaar van 2018 ving men gemiddeld minder individuen dan in alle vorige voorjaarscampagnes. Enkel in het voorjaar van 2014 ving men bijna evenveel individuen per volume. In de zomer van 2018 waren de vangstaantallen per m³ nog iets hoger dan in 2016 en 2017, maar lager dan in de vorige campagnes (periode 2013-2015). In het najaar van 2018 werden ten opzichte van vorige najaarcampagnes het hoogste aantal individuen per volume gevangen.

Alle resultaten zijn terug te vinden in rapporten op de INBO website (<https://pureportal.inbo.be/>) en in de INBO databank (VIS: <http://vis.inbo.be>).

Tabel 1: Ligging van de meetplaatsen in het Kelerentiemeetnet op de Bovenscheide.

Nummer	X	Y	Gemeente	Omschrijving	Laatste bemonstering
44000100	80784	158020	Spiere-Helkijn	aan de brug van Pottes	2014
44100010	82601	159960	Avelgem	uitmonding kanaal en sas	2016
44100150	88167	164547	Kluisbergen	stroomafwaarts de stuw	2016
44100300	88814	165110	Kluisbergen	aan de jachthaven	2016
45200150	91895	167181	Wortegem-Petegem	afwatering Oude Scheldearm	2014
45200600	97882	173456	Oudenaarde	zwaaiikom	2014
47000350	99602	180825	Gavere	zwaaiikom	2016
47100300	103461	185319	De Pinte	afwatering Van Looyput	2016
47300100	104660	187490	Gent	afwatering Zonneput	2016

Tabel 2: Overzicht van de totale vangsten op de Bovenschelde in 2014 (3 locaties) met per soort: de geviste aantallen (N), de aantalpercentages (N%), de geviste biomassa (G in g) en de gewichtspercentages (G%).

Vissoort	N	N%	G	G%
alver	1	0,54	5,7	0,02
baars	35	18,82	1335,1	4,7
blankvoorn	30	16,13	1392,6	4,91
blauwbandgrondel	1	0,54	8,6	0,03
brasem	1	0,54	1313	4,63
driedoornige stekelbaars	1	0,54	1,5	< 0,01
karper	1	0,54	14,3	0,05
kolblei	8	4,3	1496,2	5,27
paling	92	49,46	20572,1	72,47
pos	6	3,23	132,1	0,47
riviergrondel	2	1,08	24,8	0,09
snoekbaars	4	2,15	1676,2	5,9

Tabel 3: Overzicht van de totale vangsten op de Bovenschelde in 2016 (6 locaties) met per soort: de geviste aantallen (N), de aantalpercentages (N%), de geviste biomassa (G in g) en de gewichtspercentages (G%).

Vissoort	N	N%	G	G%
baars	186	15,53	5492,7	3,58
bittervoorn	1	0,08	3,6	< 0,01
blankvoorn	124	10,35	3988	2,6
blauwbandgrondel	2	0,17	5,8	< 0,01
brasem	4	0,33	3138,5	2,05
driedoornige stekelbaars	21	1,75	8,3	< 0,01
Europese meerval	2	0,17	11545,6	7,53
karper	2	0,17	305,2	0,2
kolblei	36	3,01	3674	2,4
paling	579	48,33	120648,8	78,65
pos	16	1,34	273,1	0,18
rietvoorn	11	0,92	113,6	0,07
riviergrondel	13	1,09	146,1	0,1
snoekbaars	31	2,59	1958,2	1,28
tiendoornige stekelbaars	1	0,08	0,5	< 0,01
winde	1	0,08	50	0,03
zwartbekgrondel	104	8,68	840	0,55

VERBEIREN Marc

januari 2020

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger mevrouw Gwenny DE VROE in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving en Milieu Zuhal DEMIR : “ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2019-2020 , vraag nr. 145 van 3 december 2019 } .